

วิจารณ์ผล

5.1 ข้อมูลจากแปลงตัวอย่างทั้งภาคใต้ฝั่งตะวันตกและภาคใต้ฝั่งตะวันออก เกี่ยวกับความหลากหลายของชนิดพืชที่ปลูกร่วมกับสะตอไม่มีความแตกต่างกัน และทัศนคติของเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าปลูกสะตอแบบวนเกษตรจะได้ผลดีกว่าแบบเชิงเดี่ยว ทั้งนี้ น่าจะเพราะสะตอมีกิ่งก้านและลำต้นเปราะหักง่าย การปลูกร่วมกับพืชชนิดอื่นจะช่วยบรรเทาภัยจากลมพัดโยกได้ และเนื่องจากสะตอกิ่งเปราะหักง่าย ตามภูมิปัญญาชาวบ้านจึงห้ามมิให้ปลูกสะตอติดหรือใกล้ที่พื้กออาศัยมากเกินไป เกี่ยวกับระบบนิเวศและความเกื้อกูลกันตามธรรมชาตินั้น สะตอเป็นพืชทรงสูงชอบแสงจึงควรเลือกพืชชนิดอื่นที่เกื้อกูลกันปลูกร่วมกับสะตอ เช่น การปลูกตามแนวความคิดเกษตรธาตุสี่ของ นายหลน หมัดหลี ที่อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา (Kheowvongsri, 1994) ดังนั้นการปลูกโดยมีชนิดพืชร่วมที่หลากหลายจึงน่าจะเป็นระบบนิเวศเกษตรที่ช่วยช้กันค้ำคาวเข้ามาหากินได้ดีกว่าปลูกสะตอแบบเชิงเดี่ยว และหากมีการให้ปุ๋ยบำรุงรักษาเช่นเดียวกันกับไม้ผลชนิดอื่นๆ ด้วย ก็น่าจะมีส่วนช่วยให้สะตอมีการติดฝักเพิ่มขึ้นได้อีกแนวทางหนึ่งด้วย ส่วนกรณีของหนอนไซเปลือก หากมีความหลากหลายของชนิดพืชในระบบ จะช้กันให้มีความหลากหลายของชนิดสัตว์เข้ามาด้วยเช่นกัน และมีสัตว์หลายชนิดที่ดำรงชีวิตเกื้อกูลอยู่กับต้นสะตอ โดยเข้ามาแทะลอกเปลือกที่ตายแล้วเพื่อหาตัวหนอนตามเปลือกต้น เช่น กระรอก กระแต กระตัก และนกหัวขวาน เป็นต้น การอนุรักษ์และทำระบบนิเวศให้เหมาะสมเกื้อกูลกันแบบธรรมชาติภายใต้การจัดการที่ดีจึงเชื่อว่าจะช่วยลดปัญหาหนอนไซเปลือกได้ระดับหนึ่ง

5.2. การปลูกและการบำรุงรักษาต้นสะตอที่ปลูกใหม่ จากที่ได้พบเห็นการตายยอดในแปลงวนเกษตรของสถานีวิจัยเทพา นั้น เป็นเพราะต้นกล้าระบบรากไม่สมบูรณ์ ควรแก้ไขโดยการปลูกด้วยเมล็ด หรือชุดหลุมปลูกให้กว้างขึ้น ใส่หน้าดิน และอินทรีย์วัตถุที่เหมาะสมร่วมด้วยกับการปลูกพืชช่วยพลังงานแสง เช่น กัลย มะละกอ และมะเขือพวง เป็นต้น จะช่วยไม่ให้ต้นกล้ารับแดดมากเกินไป และดินบริเวณใกล้โคนต้นรักษาความชื้นได้ยาวนานขึ้น ซึ่งจะส่งผลทำให้ระบบรากและลำต้นพัฒนาการได้ดีขึ้น

การจัดทำแผนที่แสดงการกระจายเรือนยอดของชนิดพืช และการครอบคลุมเรือนยอดในแปลงสถานีวิจัยเทพา ทำให้ทราบว่ายังมีช่องว่างระหว่างเรือนยอดและช่องว่างเพราะระยะพืชปลูกห่างกัน และสะตอยังกระจายไม่ทั่วทั้งพื้นที่ จึงได้พิจารณาหาตำแหน่งปลูกเพิ่มไปตามช่องว่างที่เหมาะสมและยังสามารถใช้แผนที่การครอบคลุมเรือนยอด เลือกชนิดพืชที่เหมาะสมมาปลูกร่วมหรือพัฒนาเป็นลำดับต่อไปได้ง่ายขึ้น และยังสามารถนำแผนที่นี้ไปใช้เพื่อการเรียนการสอนในสาขาวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือศึกษาวิจัยพัฒนาการของการครอบคลุมเรือนยอดในอนาคตต่อไป ส่วนข้อมูลชั้นความสูง

และขึ้นเส้นผ่านศูนย์กลางที่จัดทำขึ้นนั้นเพื่อแสดงให้เห็นว่า จำนวนต้นของไม้ผลมากกว่าร้อยละ 60 ในแปลงศึกษาของสถานีวิจัยเท่านั้น มีสถานภาพเป็นลูกไม้ กล่าวคือ ขนาดต้น ทรงพุ่มยังเล็ก และกำลังพัฒนาเจริญเติบโต หากได้รับการบำรุงรักษาที่ดีจะเป็นแบบอย่างสาธิตของรูปแบบพืชร่วมสะตอภายใต้ระบบวนเกษตรแก่นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจได้ดีขึ้นในอนาคต พืชปลูกที่นำมาเข้าระบบในแปลงวนเกษตรของสถานีวิจัยเท่านั้น แม้ว่าจะมีความหลากหลายเช่นเดียวกันกับของแปลงเกษตรกรรมตัวแทน แต่มีความแตกต่างกันเกี่ยวกับจำนวนต้นและชนิดพันธุ์ เพราะมีความตั้งใจพัฒนาจัดสร้างขึ้นภายใต้ความเหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์ ชนิดพืชท้องถิ่นที่ได้เปรียบและมีคุณค่า การช่วยแก้ปัญหาเพื่อการยังชีพแบบพอเพียง จึงหมายความว่าวนเกษตรและพืชร่วมสะตอแต่ละที่แต่ละแห่งเกี่ยวกับชนิดพืชนั้นไม่จำเป็นจะต้องเหมือนกัน แต่ควรทำตามความชอบของเจ้าของพื้นที่หรือผู้ปฏิบัติ ด้านปริมาณผลผลิตของพืชร่วมในแปลงวนเกษตรที่สถานีวิจัยเทพาในอนาคตผลผลิตจะต้องเพิ่มขึ้น เพราะปัจจุบันจำนวนต้นไม้ผลมากกว่าร้อยละ 80 ต้นยังเล็กและยังไม่ให้ผลผลิต ส่วนต้นที่ให้ผลผลิตแล้วก็อยู่ในระยะเริ่มต้นของการให้ผลผลิต แต่จำนวนผลผลิตในอนาคตก็ขึ้นอยู่กับ การบำรุงรักษาหรือการจัดการที่เหมาะสมด้วยเช่นกัน และจากภาพแผนที่การครอบคลุมของเรือนยอดสามารถพิจารณาปลูกพืชล้มลุกเพิ่มเติมได้ด้วย จึงเสนอแนะไว้ให้ผู้สนใจได้พิจารณาศึกษาเป็นแบบอย่างหรือประยุกต์ใช้ต่อไป

สะตอเป็นพืชทรงต้นสูงเรือนยอดแผ่กว้างต้องการแสงมาก และชอบอยู่เหนือเรือนยอดพืชชนิดอื่น จึงควรเลือกชนิดพืชร่วมที่ชอบอยู่ใต้ร่มเงามาปลูกร่วม ดังเช่น ตามแนวพระราชดำริปลูกไม้สามอย่างได้ประโยชน์สี่อย่าง กล่าวคือ ปลูกไม้ใช้สอย ไม้กินได้ ไม้เชื้อเพลิง หรือ ปลูกไม้เรือนยอดชั้นบน ไม้เรือนยอดชั้นกลาง ไม้เรือนยอดหรือทรงพุ่มระดับผิวดิน ซึ่งหากทำได้ตามนี้จะได้ประโยชน์อย่างที่สี่ขึ้นมาเอง เพราะมีระบบธรรมชาติที่ช่วยเกื้อกูลต่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งหากดินและน้ำมีปัญหา ก็จะเป็นต้นเหตุความยากจนของเกษตรกร การปลูกสะตอร่วมตามระบบวนเกษตร จึงเป็นวิธีการและรูปแบบหนึ่งที่ได้สนองพระราชดำริเกี่ยวกับการปลูกไม้สามอย่างได้ประโยชน์สี่อย่าง (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2540) ดังเช่นแปลงตัวอย่างวนเกษตรที่ดำเนินการพัฒนาจัดสร้างขึ้นที่สถานีวิจัยเทพานั้น ไม้ใช้สอยได้แก่ สะเดาที่ปลูกเป็นไม้กั้นลม และจะนำมาใช้เพื่อการก่อสร้างโรงเรือนหรือที่อยู่อาศัยได้ ส่วนไม้กินได้และไม่เศรษฐกิจคือไม้ผลทั้งหมดซึ่งมีอยู่ในพื้นที่ และไม้ผลบางชนิดก็ยังใช้เป็นพืชยังชีพปรุงแต่งรสอาหารหรือบริโภคเป็นผักได้ จึงแสดงให้เห็นว่าระบบวนเกษตรที่พัฒนาขึ้นและมีสะตอเป็นพืชร่วมที่สถานีวิจัยเทพาเป็นระบบซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพ เกื้อกูลต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของคนไทยภาคใต้ นวัตกรรม (2541) กล่าวว่าที่ใดมีความหลากหลายทางชีวภาพมากจะทำให้มีความมั่นคงและเกิดความยั่งยืนในระบบนิเวศ ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพในด้านสาขาวนเกษตรนั้นสอดคล้องกับแนวทางการ

ผลักดันนโยบายที่สนับสนุนให้ประชาชนมีความเป็นอยู่แบบพอเพียง ภูมิใจในความเป็นไทย และรู้จักใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,
2549)